

Vidargruppen gjennom 100 år

Trekk av historien

Oddvar Granly

Artikkelen er en bearbeidelse og utvidelse av et foredrag holdt i Vidargruppen den 10. april 2013.

Etter at Teosofisk Samfunn ble grunnlagt i New York i 1875 bredte interessen seg fra land til land i den vestlige verden. I 1893 ble Norsk Teosofisk Samfunn grunnlagt i Kristiania. Der markerte den unge Richard Eriksen seg straks, både muntlig med foredrag og skriftlig med artikler i det nordiske «Teosofisk Tidsskrift». I 1905 grunnla han og ble formann i Kristianialosjen.

Rudolf Steiner ble formann i den tyske seksjon av TS i 1902. Eriksen oppdaget ham tidlig, men først vinteren 1906-07 ble interessen tent for alvor, mens han leste artikler i tidsskriftet «Luzifer-Gnosis» som Steiner redigerte. Eriksen skrev brev til Steiner og bestilte samtlige utkomne numre. Den neste person som må nevnes er Ingeborg Møller, som var blitt medlem av Kristianialosjen fra starten. Sommeren 1907 reiser hun til Glasgow for å delta i en teosofisk kongress. Der møter hun en russisk kvinne ved navn Anna Kamensky. Under en samtale mellom dem på en benk i den botaniske have forstår Anna Kamensky at Ingeborg Møller kanskje savner noe i teosofien, et savn hun ikke helt kan gjøre rede for. Da blir Ingeborg Møller tipset om Rudolf Steiner, «kanskje hans retning bedre kunne passe Dem?» Anna Kamensky begynner så å fortelle om Rudolf Steiners anskuelser. Det fenget, dette måtte hun vite mer om. Tidlig på høsten møter hun Richard Eriksen

i Kristianialosjen. Han var i ferd å forberede en reise til England, men Ingeborg Møller foreslår at han heller skal reise til Tyskland og oppsøke Rudolf Steiner. Dette syntes Eriksen var en god idé, og i september reiser han til Hannover for å overvære Rudolf Steiners foredragsrekke «Om teosofiens grunnlag». På de to ukene han får være der kommer han i samtale med Steiner, og etter hjemkomst skriver han begeistret i «Teosofisk Tidsskrift» om foredragene. Han legger vekt på at Steiner står for en skapende nytenkning, at det ikke bare er gjengivelse av ferdigtenkte innhold. I Kristianialosjen oppstår det så et ivrig studium av Steiners skrifter.

Straks blir det ønske om å få Steiner på foredragsbesøk til Norge. Da interessen også er vekket i andre nordiske land, blir det arrangert slik at Steiner fra 28. mars til 8. april 1908 kan besøke følgende byer med foredrag: Lund, Malmö, Stockholm, Uppsala, Kristiania, Göteborg og København. I Kristiania holder han tre foredrag på to dager om emner som esoterikk og Johannesevangeliet. Det oppstår et ønske om at han straks må komme tilbake og bli her en lengre tid. Allerede på sommeren samme år er Steiner igjen i Kristiania, og nå til en 14 dagers foredragsrekke om «Teosofi i tilknytning til Johannesevangeliet». Nå blir det anledning til nærmere samtaler med Steiner. Nytt besøk følger i mai 1909 med 11 foredrag om teosofi og apokalypsen og neste år, 7.-17. juni holder han den såkalte «Folkesjelsyklusen» i Nobelinstittuttets sal med tilreisende fra mange land.

Det hadde for lengst begynt å avtegne seg to interesseretninger innenfor Kristianialosjen. Fra

1907 våknet interessen hos mange av medlemmene for Rudolf Steiner og det han stod for. Men en annen del av medlemmene holdt fast ved Adyar-teosofien, og vi kan merke oss at nettopp i året 1907 ble denne bevegelse tilført en ny kraft, idet Annie Besant ble valgt til president for «Theosophical Society – Adyar». Hun kom også på besøk til Kristiania.

De som holder seg til Steiner tar et initiativ våren 1911 og grunnlegger Vidarlogen den 18. mai med Richard Eriksen som formann. Eva Blytt som holdt seg til Adyar-teosofien, overtar ledelsen av Kristianialosjen. Dermed har det skjedd en første spaltning mellom teosofier og antroposofier, men begge var så langt knyttet til Teosofisk Samfunn. Man kan forstå at Vidar-navnet ble tatt i bruk. Rudolf Steiner hadde jo året før vært i byen og talt om guden Vidar som en lysende fremtids-skikkelse.

Forholdene i Tyskland

I Tyskland foregikk rivningene og spaltningsprosessene i samme tidsrom med større dramatik. På nyåret 1910 skjedde den såkalte Krishnamurti-saken, der meldingen kommer om den 12-årige hindugutten som av de teosofiske ledere var blitt «innviet» i Adyar og erklært som den kommende «verdenslærer». Han blir også betegnet som den kommende «Kristus». Rudolf Steiner benekter på det heftigste denne identifisering. (Krishnamurti selv tar også avstand fra identifiseringen senere, i 1929). I 1912 setter Annie Besant frem beskyldninger om at Steiner er under innflytelse av jesuittene. Forholdene blir uholdbare. Dannelsen av Antroposofisk Selskap forberedes. Dette blir grunnlagt i Berlin den 28. desember 1912 – i praksis, mens den konstituerende generalforsamling skjer den 3. februar 1913 –, men ennå som del av Teosofisk Samfunn. Først når Annie Besant den 7. mars 1913 tilbakekaller stiftelsesdokumentet for den tyske seksjon, blir bruddet manifestert. Rudolf Steiner hadde kommet med sterke innvendinger mot mye av det sentralledelsen foretok seg i disse årene, men det er ikke korrekt å si at han brøt ut av Teosofisk Samfunn. Han ble satt utenfor.

Vidargruppen grunnlegges

Det som hadde skjedd i Tyskland ble fort fulgt opp i Norge. Den 21. mars 1913 ble Vidarlosjen oppløst, og den 8. april ble Vidargruppen grunnlagt under navnet «Den antroposofiske arbeidsgruppe Vidar» med ca. 60 medlemmer. Samme år ble det dannet antroposofiske grupper i Bergen med 23 medlemmer, Stavanger 5 og Trondheim 7. Blant de første medlemmer i Vidargruppen kan nevnes: Augusta Bergh, Dora Bugge, Laura Schulrud Bugge, Fritz Maurer Brinck, Richard Eriksen, Francke Fadum, Andrea Fleischer, Helga Geelmuyden, Ingeborg Møller Lindholm, Hanna Giæver, Anne Halvorsen, Sigurd Poulsen, Ole Reitan, Marta Steinsvik, Alfhild Taranger, Nanna Thorne. Medlemmer bosatt utenfor Kristiania: Olaf Henriksen (telegrafbestyrer, Spitsbergen), Ragnhild Lothe (Haugesund), Fritz Tiberg (kjøpmann, Hammerfest). Vi finner en jevn fordeling av profilerte kvinner og menn, slik det burde være i året 1913 (da kvinnene i Norge fikk stemmerett). Etter noen år begynner Vidargruppens medlemstall å stige markant, 1918: 83, 1919: 96, 1920: 111, 1921: 127, 1922: 154 medlemmer. Gruppen var autonom, men ble tilknyttet Anthroposophische Gesellschaft med sete i Berlin, en del av medlemskontingenten gikk dit. Det første styre bestod av Richard Eriksen (formann), Helga Geelmuyden (viseformann), Ole Reitan (sekretær), Francke Fadum (kasserer), Nanna Thorne (bibliotekar), Dorothea Wiese og Fritz Brinck (styremedlemmer).

Et sted å være

Vi forbinder Vidargruppen med Oscarsgate 10 i Homansbyen, men arbeidet startet i President Harbitzgt. 19, i lokaler hvor et av gruppens sentrale medlemmer, Nanna Thorne hadde arbeidet som lærerinne og i ledelsen for en skole for «svake unge piker», som det het. I 1914 kom gruppen til Oscars gate 10 som leieboer i en del av 2. etg. Dette hus var siden 1885 eiet av den velstående konsul Søren Georg Lafayette Wiese med en barnerik familie der to av døtrene, Georga og Dorothea ble aktive antroposofier og medlemmer av gruppen. Konsul Wiese dør i 1898 og familien selger huset i 1914 til Henrik Siewers som er eier

President Harbitz gt. 19. – Tegning av Knut Weihe.

Kjelstrup, Nanna Thorne, Laura Schulrud Bugge, Marta Steinsvik, Ingeborg Møller o.fl. Det var en kvinneslekt som var velbelest i Steiners bøker. Bokken Lasson var så ivrig etter å lese Steiner at hun sa hun håpet å bli 100 år, slik at hun kunne få lest alt av ham. Dessverre ble hun bare 99. Leif Wærenskjold har fortalt fra den gangen han som ung oppsøkte foredragsaftener i Vidargruppen at det ikke var lett å ta ordet under samtalen etter foredraget. Da kunne han ble vennlig korrigeret av en eldre dame som reiste seg og sa: «Nei, der tar De nok feil, Wærenskjold, for Rudolf Steiner sa den 10. mars 1913 i München ...», så fulgte et langt sitat, og mere var ikke å si om det.

av huset til 1918 da han legger det ut for salg. På det tidspunktet er Vidarfondet nettopp opprettet for – som det heter: «å skaffe egen bygning for det antroposofiske arbeide og derefter – finansielt – å støtte det åndsvidenskapelige arbeide i Norge». Den driftige forretningsmann og medlem av gruppen, Fritz M. Brinck er formann i fondet. Salget blir fullført den 28. oktober 1918. Da blir skjøtet til Vidarfondet undertegnet. Siden den dagen har Vidargruppen hatt sin trygge base i dette hus. La det også være nevnt at den ene datteren i Wiese-familien, Dorothea blir lærerinne ved den første Rudolf Steinerskolen i Oslo, og den andre, Georga reiser til Dornach i desember 1923 for å delta på Julestevnet. På en av dagene har hun et stygt fall. Hun fraktes til sykehus, det blir komplikasjoner som følge av bruddet, og hun dør den 5. januar. Rudolf Steiner holder to minnetaler om henne. Når man leser disse i «Unsere Toten» (GA 261), får man inntrykk av at hun må ha vært en betydelig individualitet.

Vidargruppens virksomhet

På faste ukedager var det studiearbeid, kunstneriske kurser og foredrag. Sammenlignet med senere år var det påfallende mange kvinnelige foredragsholdere: Bokken Lasson, Helga Geelmuyden, Sigrid

En del av medlemmene var også med i den esoteriske skole. Rudolf Steiner gav undervisning for disse under sine besøk i Kristiania. Nanna Thorne hadde fått referater og notater fra Steiners timer helt fra 1906 og holdt timer på grunnlag av disse i mange år fremover. Hun ble også oppfordret av Steiner til å fortsette med timene etter at de såkalte klassesimene hadde begynt i 1924. Da Rudolf Steiner innstiftet den erkjennelseskultiske skolering med rituelle former etter den såkalte Memphis-Misraim Ritus ble denne også innført i Norge. Skoleringen fant sted i familien Reitans hus i Professor Dahls gt. 17. Den opphørte i Norge som i andre land våren 1914.

En stor oppgave var det å være vertskap for Rudolf Steiners foredragsbesøk i Kristiania: 1908 (2 ganger), 1909, 1910, 1912, 1913, 1921 og 1923. De skjedde i regi av Kristianialosjen, Vidarlosjen og Vidargruppen etter tur. Under besøket i 1921 (23. nov. – 4. des.) talte Steiner til profesjoner i det offentlige liv, pedagoger, teologer og økonomer, under stor tilstrømning. Dessuten holdt han tre foredrag for Studentersamfundet, der det første fant sted i den største sal i det daværende Kristiania, Calmeyergatens Misjonshus. Dit kom over 2000 tilhørere. Den 27. november ble det gitt en Eurytmiforestilling i Nationaltheatret. Det

Oscars gate 10. – Tegning av
Alf Næsheim.

ble fullpakket sal og hjertelig applaus – fulgt av slakt i avisene neste dag. Da gikk Rudolf Steiner inn for en ny eurytmiforestilling! Ved store anstrengelser lyktes det å leie et ledig lokale, scenen til Opera Comique i Stortingsgt. 16, der en ny eurytmiforestilling fant sted den 3. desember. Det ble et besøk med storhet og dramatisk. Den 2. desember førte en brann til at byens strømforsyning sviktet, slik at Steiner måtte holde sitt foredrag i Universitetets aula om «Nødvendigheten av en kulturfornyelse» i lysskimmeret fra tre acetylenlamper.

Gruppen inviterte stadig velskolerte foredragsholdere fra utlandet. Her nevnes bare noen navn: Michael Bauer 1914, Friedrich Rittelmeyer 1921, Zeylmans van Emichoven 1925, Karl Heyer og Herbert Hahn 1926, Hermann von Baravalle 1928, Roman Boos 1931, Hans Büchenbacher 1933. De holdt sine foredrag på tysk. Noen ganger ble de oversatt, andre ganger ikke. Tysk stod jo langt sterkere som fremmedspråk før 2. verdenskrig enn senere.

Virksomheter utenfor gruppen

Flere av Vidargruppens medlemmer engasjerte seg i en lang rekke antroposofiske initiativer utenfor gruppens arbeide. Tidsskriftet Vidar fikk sin start i 1915 og holdt det gående kontinuerlig til desember 1940 da krigsforholdene hadde gjort et fritt åndsliv umulig. Tidsskriftet Vidar er verdens eldste antroposofiske tidsskrift som er skrevet på et annet språk enn tysk. Fritz M. Brinck var den drivende kraft for å få det i gang, og han redigerte det til å begynne med sammen med Helga Geelmuyden. Fra 1926 overtok Johannes Hohlenberg som fast redaktør.

Vidarforlaget fikk også sin start i 1915 og igjen spilte Fritz Brinck en avgjørende rolle. Han mente at tidsskriftet burde ha et forlag i ryggen. Dessuten var bokutgivelser, både selvstendige bøker og oversettelser en viktig oppgave. Forlagets navn og år for start er litt flytende. På tidlige utgivelser blir brukt navn som «Vidars teosofiske forlag», «Vidargruppens Forlag» og «Forlaget Vidar». Navnet «Vidarforlaget» blir fast først etter 1920.

Den såkalte tregreningsbevegelse som Steiner setter inn våren 1919 i Sentral-Europa, vekker også interesse blant norske antroposofier. I 1920 dannet Richard Eriksen m.fl. «Norges sociale Tregreningsforbund». Det utgis flere skrifter med innføring i tankene: Rudolf Steiner: «Kjernepunktene i det sociale spørsmål», Richard Eriksen: «Social nyorientering» (også på landsmål), «Den sosiale krise i vor tid», Karl Ingerø: «Tregrening av samfundslivet», Christian Smit: «Hvad er bedriftsraad?». Det holdes foredrag, og man sender innlegg til avisene, f.eks. Otto Morgenstjerne: «Om nødvendigheten av social nyskaping», Dagbladet 21.12.1920.

En frukt av tregreningsbevegelsen i Sentral-Europa ble aksjeselskapet «Futurum Aktiengesellschaft» (AG), stiftet i Dornach 16. juni 1920. Man ville søke å virkeliggjøre et næringsliv med nye

prinsipper. Dette ble straks fulgt opp i Norge ved at Futurum AS ble startet. Den 17. juni 1920 gikk det ut en «indbydelse til dannelse av et aktieselskap med formål gjennom industri- og handelsvirksomhet å fremme økonomiske og åndelige verdier». I innbydelsen ble navnet «Verdande» brukt, men snart brukte man navnet Futurum på selskapet, som fikk sete i Kristiania. Innbydelsen var undertegnet Dr. filos. Richard Eriksen, disp. Francke Fadum, ing. Karl Ingerø, frk. Anne Halvorsen, agent Ole Reitan, grosserer Fritz M. Brinck, fru Helga Geelmuyden, adm.chef Otto Morgenstjerne, direktør Filip M. Tharaldsen. Initiativet tente begeistring og oppfinnsomhet. Otto Morgenstjerne begynte med planer for produksjon av bygningselementer som senere kunne monteres sammen, altså noe i retning av det som senere ble til ferdighusproduksjon. Karl Ingerø arbeidet med produkter som kunne lette gulvask i hjemmene, og sammen med Henrik Weihe begynte han med storstilte planer for et fjernvarmeanlegg for Kristiania/Oslo. De var begge ingeniører og spesialister på varmeteknikk. Etter lang tids arbeide, kunne planene legges frem for politikerne. Da kom motstanden, særlig fra AP-politikerne som mente at et slikt varmeanlegg var en offentlig, kommunal oppgave. Planene måtte oppgis, og det tok mange år før Oslo fikk sitt første fjernvarmeanlegg. (Les nærmere om dette i Terje Christensens biografier om Ingerø og Morgenstjerne i «Mot Strømmen»). Alt det som oppstod som fremtidsrettede planer innenfor Futurum AS nådde ikke til realisering. Selskapet ble oppløst i 1926 og midlene overført til Vidarforlaget som da fikk AS knyttet til sitt navn. Det sveitsiske Futurum ble likvidert allerede 1924.

Otto Morgenstjerne

I 1928 ble det nye Goetheanum åpnet. Før og etter denne begivenhet trengtes mange hjelpende hender. I flere land var det personer som satte seg i spissen for pengeinnsamlinger og hjelp av forskjellig slag. De ble kalt «Goetheanumhjelpere», og i Norge ble Otto Morgenstjerne en slik person. Han fikk i gang pengeinnsamlinger til Goetheanum og arrangerte reiser dit for alle interesserte. Et stort arbeid gjorde han for å bringe

gjestespill til Norge – eurytmi og drama. I 1928 gjestet Eurytmiensemblet fra Goetheanum Oslo med en forestilling ledet av Marie Savitch, og i 1930 oppførte Goetheanumscenen i Centralteateret scener fra Steiners første og andre mysteriedrama som del av et nordisk stevne i Oslo. I 1932 fikk byen igjen et eurytmi-gjestespill med to forestillinger i Centralteatret. Alt dette innebar naturligvis store kostnader med reise og innkvartering for et stort antall eurytmister, skuespillere og musikere. Her gav Otto Morgenstjerne store summer av sine egne midler, og flere av aktørene fikk bo og ble godt forpleiet i Astrid og Otto Morgenstjernes hus under oppholdet. I ettertid sa en av de mange skuespillerne i truppen, Edwin Froböse: «Ja, Morgenstjerne var virkelig generøs i de årene. Vi kalte ham Otto der Grosse.»

I 1933 åpner Otto Morgenstjerne et antroposofisk senter midt i byens sentrum – på selveste Stortorvet: «Eurythmeum, Institutt for Goetheanumkunst og vitenskap». Adressen lyder Torvet 5, 2. etasje, dvs. i Glassmagasinets gård på det hjørnet som vender mot inngangen til Møllergt. I lokalene var det bibliotek med leseværelse, og sal der mange gjester fra bl.a. Tyskland og Sveit holdt foredrag. Dessuten var det studiegrupper og kunstneriske kurser – modellering i leire og eurytmi. Hans egen datter Mona hadde fått eurytmiutdannelse ved Goetheanum og virket sammen med Annemarie Groh og Meta Aukrust. Morgenstjerne fikk også agentur fra Weleda til å selge de kosmetiske Everon-produkter, og hans kone Astrid, som interesserte seg sterkt for dette fagområdet, fikk i gang en liten produksjon av noen produkter.

Motstand

Dette sterkt utadrettede arbeide for antroposofien vakte etter hvert skepsis og motstand i egne rekker. Noen mente at Antroposofien ennå var for lite opparbeidet i de enkelte til å kunne presenteres for offentligheten. Denne skepsis fikk ny næring når Morgenstjerne skrev artikler i Aftenposten med referater av Steiners okkulte forskning. Morgenstjerne var overbevist om antroposofiens sannhet og at tiden trengte den. Derfor ville han virke utad, men han virket i stor grad

Medlemmer av Vidargruppen på utflukt ved familien Wieses hjem på Norstrand ca. 1915.
 Gruppen nederst til venstre: Georga Wiese, Dora Bugge, Marie Wiese, Richard Eriksen.
 I forgrunnen til høyre Dorothea Wiese. Lengst til høyre Agnes Steineger.

på egenhånd og spurte ingen. Denne egenrådigheten ble et problem for flere i Vidargruppen. Hvor skulle det egentlige antroposofiske arbeide foregå? I Oscarsgate eller på Stortorvet?

I 1936 ble sveitseren Conrad Englert valgt til generalsekretær for Antroposofisk Selskap i Norge. Han hadde tidligere bodd i landet 1921-26, blitt gift med en norsk kvinne og virket så 10 år som lærer ved Rudolf Steinerskolen i Zürich. Også i denne tiden holdt han tett kontakt med Norge ved f.eks. flere foredragsbesøk. Han var vel kjent med Otto Morgenstiernes virke for antroposofien, og nå som Englert var blitt leder av selskapet, fant han tiden inne til å rydde opp.

La det være sagt at Englert som foredragsholder var en inspirerende kraft for den generasjon av unge mennesker som i 1936 startet Oslogruppen og siden virket ved Steinerskolene i Bergen og Oslo, i jordbruk, medisin og på andre arbeidsområder. Som leder av ASN hadde derimot Englert problematiske sider. For ham var spørsmålet: «Hvordan representerer man antroposofien i da-

gens kultursituasjon?» I dette viste han liten toleranse, og for ham så det ut til å gjelde: Ingen over, ingen ved siden. I hans periode som generalsekretær bestod arbeidsledelsen av ham selv. Ellers har det alltid vært et team av kolleger. På en ganske aggressiv måte gikk Englert til felts mot Otto Morgenstierne, og da han også hadde fått kritiske bemerkninger fra andre, tok han den beslutning å nedlegge Eurythmeum i 1936.

Englert ble også misfornøyd med Alf Larsens tidsskrift Janus og gjorde fremstøt for å gjøre seg selv til en slags over-redaktør. Men Larsen var ikke mindre kolerisk enn Englert, og det korte kuppforsøket ble mislykket.

Over et lengre tidsrom kjempet Englert mot Johannes Hohlenberg som var redaktør for Vidar, men han lot seg ikke avsette. Hohlenberg hadde en standhaftighet, for ikke å si stahet som bar tidsskriftet videre. Han lot seg bare stanse av Den annen verdenskrig. Siste nummer av Vidar utkom høsten 1940.

De som Englert ville stoppe var ofte knyttet til

Vidargruppen eller forbundet med denne og bodde andre steder i landet – i Bergen, Ålesund og Østfold (Mysen). Hun som ble leder av Vidargruppen 1936-40, Laura Schulrud Bugge, holdt ofte antroposofiske foredrag i Østfold og Ålesund som ble tatt vel imot, men Englert ville forby henne å holde offentlige foredrag.

Erik Trummler (1891-1983) var nok den eneste person som på grunn av Englerts opptreden lot seg drive ut av det antroposofiske arbeid i Norge. Han var en stor kapasitet med rekkevidde langt utenfor de antroposofiske sirkler. Han flyttet fra Tyskland til Norge i 1934 for å bo og virke her. Sterke bånd til landet hadde han allerede fra et opphold 1922-25. Da knyttet han vennskap med flere av Vidargruppens medlemmer og ble medlem av gruppen i 1924. Hans norske kone, Ruth Kaurin hadde han møtt under et kort opphold i England i 1922. I Tyskland hadde han studert litteraturvitenskap, kunsthistorie og teatervitenskap og var dessuten blitt en habil musiker. Han spilte både fiolin og piano og hadde fordypet seg i de store komponisters verker. Før han ble bofast i Norge hadde han virket ni år i Dornach der han særlig arbeidet i ungdomsseksjonen ved Goetheanum. Det var derfor en allsidig kvalifisert mann, både i antroposofi, musikk, drama, litteratur og praktisk pedagogikk som nå gledet seg til å virke i Norge. Straks fikk han en invitasjon av Olaf Funderud som drev Østfold Folkehøyskole på Mysen. Funderud ønsket hjelp av Trummler til å legge om skolen i antroposofisk retning. Ved skolen kunne Trummler utfolde seg med undervisning, teateroppsetninger, kor- og orkesterarbeid med de unge. Han holdt også tidvise forelesninger ved Universitetet. Allerede ved sitt første Norgesopphold ble han av Ingeborg Møller introdusert for Fredrik Paasche, professor i norsk og tysk litteratur ved Universitetet i Oslo. Paasche ble overbevist om Trummlers kvalifikasjoner og hentet ham stadig inn som vikar for sine forelesninger. Dessuten deltok han i en musikkvitenskapelig studiekrets, der komponistene David Monrad Johansen, Klaus Egge og Thomas Beck m.fl. deltok. Han holdt også foredrag ved Otto Morgenstiernes Eurhythmeum og i Vidargruppen, og han grunnla en antroposofisk gruppe i Østfold som

han gav navnet Henrik Wergeland-gruppen på grunn av sin store beundring for Wergeland. Av en eller annen grunn møtte Trummler steil motstand fra Englert når det gjaldt å virke i de sentrale antroposofiske fora. Da Vidargruppen ville foreslå Trummler som styremedlem i 1940, sa Englert klart ifra at dette ville han motsette seg. Av karakter var Trummler en beskjeden mann som ikke ville være påtrengende. For årene fremover søkte han seg derfor til arbeide utenfor de antroposofiens områder. Han ble omsider en anerkjent kapasitet for teater og drama i den offentlige skole. Man kan lese nærmere om hans liv i Terje Christensens biografi i «Mot Strømmen».

Landsselskapet oppløses

Conrad Englert innså etter hvert at Vidargruppen og andre mindre grupperinger ikke rettet seg etter hans linje for antroposofisk arbeid. Da benyttet han et sterkt virkemiddel. På generalforsamlingen i Oslo 1940 erklærte han landsselskapet for oppløst og deretter på samme dag som grunnlagt på ny. Av de 134 deltagerne i forsamlingen stemte 100 for og 25 mot, dertil var det 4 blanke stemmer og 5 ugyldige. Virkningen av denne manøver var en bitter spaltning av landsselskapet som varte i 32 år. Medlemmene i Vidargruppen, og mindre medlemsgrupperinger i Østfold, Bergen og Ålesund var plutselig satt utenfor. Man forsto at de ikke ville melde seg inn i det plutselig nydannede landsselskap med Englert som leder. Dermed hadde de også mistet forbindelsen med Goetheanum og Det almene selskap.

Her brøt Englert et prinsipp for spiritielt arbeide som Rudolf Steiner la stor vekt på. Han fremhevet flere ganger at det må herske kontinuitet i det åndelige. Da han f.eks. ønsket å forsterke den indre skolering blant medlemmene av den esoteriske skole ved rituelle former, Memphis-Misraim Ritus, brukte han over et år til å forhandle med den formelle leder for denne Ritus, Theodor Reuss for å få det nødvendige charter. Steiner innså at han måtte knytte virksomheten til en bestående åndsstrøm for deretter å virke nyskapende. Det samme kontinuitetsprinsipp overholdt han ved Kristensamfunnets grunnleggelse. Den første prest, Friedrich Rittelmeyer var alle-

rede presteviet (i den evangelisk-lutherske kirke). Da var en nybegynnelse mulig.

Goetheanum og ASN

For å få frem Vidargrubbens situasjon blir det nå nødvendig å føye inn noe om utviklingen i landselskapet, ASN – det selskap som Vidargruppen ikke lenger var med i. Senhøstes 1945 ble Conrad Englert alvorlig syk, og han døde den 1. desember, bare 46 år gammel. Et lite kollegium påtok seg å lede landsselskapet i en overgangstid. Det ble ledet av Dan Lindholm som hadde Helga Geelmuyden, Christian Smit, Bjarne Eliassen og Leif Hov med seg. Lindholm så ikke for seg at han skulle være generalsekretær, og ved en ekstraordinær generalforsamling den 23. juni 1946 ble Bjarne Eliassen valgt til formann og styremedlemmer ble Dan Lindholm og Jørgen Smit. Ved den ordinære generalforsamling 1. november samme år ble Bjarne Eliassen formelt valgt som generalsekretær. Bjarne Eliassen, Dan Lindholm og Jørgen Smit ledet så landsselskapet år etter år til 1957 da de også fikk Sophus Clausen og Leif Wærenskjold med seg. Disse ledet så ASN nye år-etter-år til 1974 før det begynte å komme endringer i styret.

De styremedlemmer som Rudolf Steiner hadde satt inn ved Julestevnet 1923-34 skulle etter hvert bli utsatt for store prøvelser når det gjaldt samarbeide. En strid kulminerte i 1935 da Ita Wegman og Elisabeth Wreede måtte forlate styret. En ny konflikt begynte på 1940-tallet, den såkalte Nachlass-konflikt som gjaldt retten til utgivelse av Steiners verker. Ifølge de statuttene som Rudolf Steiner la frem på Julestevnet skulle hans bøker og skrifter tilhøre «Den frie høyskole for åndsvitenskap», men ved sitt testamente hadde han slått fast an hans kone, Marie Steiner skulle arve og ivareta utgivelsen av bøkene. Fra 1942 ble samarbeidsforholdet år for år dårligere mellom Albert Steffen og Guenther Wachsmuth på den ene siden og Marie Steiner på den annen. Den 3. juni 1943 oppretter hun «Verein zur Verwaltung des literarischen und künstlerischen Nachlasses von Dr. Rudolf Steiner, Dornach». Hun knyttet til seg en rekke personer hun mente hadde kompetanse til å ivareta utgivelsene. Con-

rad Englert var en av disse. Med hennes død den 27. desember 1948 overtok dette «Verein» forlagsarbeide for Steiners verker – løst fra Vorstand, Goetheanum og Den frie høyskole for åndsvitenskap. Marie Steiner hadde gitt uttrykk for at Nachlassverein kunne føyes inn som en seksjon av Den frie høyskole når dets indre og ytre autonomi ble ivaretatt, men konkrete skritt i denne retning skjedde ikke.

Den daværende ledelse av ASN solidarisererte seg med Marie Steiner og var svært kritisk til Albert Steffens ledelse av Det allmenne antroposofiske selskap (AAG). Han hadde begynt å tale om «die einzig richtige Methode» for arbeidet med antroposofien. I 1949 kom det en erklæring til AAG fra 14 sveitsiske grupper (Zweige) om å gjøre Albert Steffen til suveren leder av selskapet. Da besluttet ASN å bryte med Goetheanum. Den norske arbeidsledelsen for ASN utstedte fra da av medlemskort som bare var gyldige for det norske selskap, og de som ville ha underskrift fra Dornach, måtte selv ta initiativ til det (fra 1957 ble Arbeidsledelsen behjelpelig med dette). Denne ordning skulle vedvare til noe skjedde som kunne gjenopprette tilliten. Det skjedde først i 1970 da det kom en oppfordring fra Arbeidsledelsen om å bytte ut interimskortene med kort som hadde underskrift fra Goetheanum, idet man pekte på ting som hadde bedret samarbeidsforholdene. Det gjaldt først og fremst den såkalte «Bokbeslutning» i 1968 om at Steiners bøker utgitt av Nachlassverein igjen kunne selges i Goetheanums bokhandel.

Den norske avdeling

Otto Morgenstjerne var blitt frustrert av kritikken fra både Englert og Vidargrubbens medlemmer, og i 1940 meldte han seg ut av gruppen for å stå direkte knyttet til AAG, Dornach. Han hadde meldt seg ut før den dramatiske generalforsamling i Oslo 1940. I årene etter krigen fikk han trang til å komme på banen igjen for å gjøre noe med Vidargrubbens avspaltning fra Goetheanum. Han meldte seg derfor inn igjen i Vidargruppen, og i 1951 tok han kontakt med styret i Dornach og la frem problemet i brev form. Det resulterte i at Wilhelm Lewerenz (nytt medlem av Vorstand) kom på besøk til Oslo. De drøftet

Otto Morgenstjerne (1884-1975).

situasjonen, og neste år, den 1. februar 1952, ble et nytt landsselskap grunnlagt som fikk navnet «Norske avdeling av Det Almene Antroposofiske Selskap» bestående av Vidargruppen, Henrik Wergelandsgruppen og Agnes Steineggers gruppe i Bergen. Det ble opprettet i forståelse med Goetheanumledelsen. Otto Morgenstjerne ble leder og begynte igjen å invitere foredragsholdere fra Sveits og Tyskland, dessuten skrev han og distribuerte et lite meddelelsesblad til medlemmene av Den norske avdeling.

33-årsrytmer og måneknuter

Alt liv er båret av rytmer, det er utånding-innånding, systole-diastole, evolusjon og involusjon. Den ene fase er likeså vesentlig som den andre. Uten innånding, ingen utånding. Det er tydelig at Vidargruppen med 1940-årene begynner å vende seg innad. Det er ikke lenger de kraftige initiativer som skaper bølgeslag utad. Krigsårene gjør naturligvis også sitt til dette. Det blir et stille og stabilt liv i gruppen. For en stor del går det ut på å gjengi oversatte foredrag av Rudolf Steiner der medlemmer etter tur påtar seg dette

for de fremmøtte. Styresammensetningen er også påfallende stabil. Søskenparet Løvheim regjerer. Gustav Løvheim er formann fra 1950 til 1970, og søsteren Karoline blir styremedlem fra 1943 til 1972 og blir så formann til 1986. Etter at hun har blitt leder av gruppen, startet hun et innføringskurs i antroposofi som etter hvert samler en gruppe unge mennesker som deretter skulle føre Vidargruppen inn i en ny fase.

Rudolf Steiner har pekt på at man kan observere at historiske forløp går i 33-års rytmer, eller nøyaktig 33 1/3 år. Han tar Jesu liv som eksempel, der korsfestelsen ved påsketiden skjer i en alder av 33 1/3 år. Vidargruppen ble grunnlagt i 1913, men selve arbeidet startet i 1907. Da fant pionerene for gruppen sammen i en interesse for Rudolf Steiners tanker. Hvis man så legger året 1907 til grunn for 33-års-rytmen, viser det seg noe som er slående. Den første 33-årsperioden er karakterisert av en dynamisk driv, vekst og innovasjon, sterkt arbeid utad og innad. Denne perioden tar slutt i 1940 med det forsmedelige overtramp på landselskapets generalforsamling i Oslo. Arbeidet vender seg innad for mange år fremover. Med 33 1/3 år etter nevnte generalforsamling kommer man til 1974. Karoline Løvheim har startet innføringskurset som samler unge mennesker. Det dannes et fruktbart miljø for fordypelse i antroposofen. Den ene etter den andre reiser til Dornach for å starte utdanning i eurytmi, malekunst, plastisering eller deltagelse i kursene for antroposofisk medisin, og etter få år blir flere av dem styremedlemmer i gruppen. Fra 1974-75 er det tydelig at gruppen bega seg inn i en ny fase med foryngelse og mere utadvendthet.

Avstanden mellom Vidargruppens og Oslogruppens hus er ca 70 meter, men den åndelige avstand hadde i flere decennier vært flere mil. Knapt noen kontakt. Nå begynte man – først forsiktig – å vise hverandre interesse. Etter at Sophus Clausen var blitt generalsekretær i ASN 1975 engasjerte han seg sterkt i et forsøk på å føre de to landsselskaper sammen til ett. Med hans tillitsskapende evner

lyktes det ham å vinne interesse hos begge parter for denne sammenføring. Vidargruppen besluttet på sin ekstraordinære generalforsamling den 28. mars 1982 å gjenforene seg med ASN. Få år deretter begynte Vidargruppen og Oslogruppen å trykke felles program, der begge arrangementer ble annonsert, og det oppstod et felles arbeid om besøk fra utlandet og feiring av høytidene.

Den person som hadde tent interessen for Steiner og antroposofien i 1907 var Richard Eriksen. Han fikk på mange måter et dramatisk liv. Etter å ha tjent antroposofien med kraft og begavelse helt fra 1907 bryter han plutselig med den i 1925 – til stor forbauselse for mange. Man kan ane at tidsrytmer spiller en spesiell rolle i dette liv, ikke som årsak, men som et medvirkende element. Slik som 33-årsrytmene virker i de historiske forløp, gjelder de såkalte måneknuter for menneskets livsløp. Når man blir 18 år og ca. 7 måneder står jorden i samme posisjon til sol og måne som i fødselsøyeblikket. For hver slik periode skjer det en utvikling etter en bestemt dynamikk. Ved den første måneknute kan man motta en inspirasjon, en åpning for noe som peker fremover. Tar man Goethe som eksempel, skjer blodstyrtingen i Leipzig ved den første måneknute. Ved denne hendelse sier Steiner at Goethe gjennomgikk en naturinnvielse. Det ble lagt grunnen til en dyp innsikt i naturens mysterier. Ved den annen måneknute i livsløpet kan motivet være en adskillelse eller veivalg. Med 37 år legger Goethe ut på sin Italienske reise. Han må bort fra Weimar, kan ikke puste der lenger, og avreisen skjer inkognito, likesom en flukt. Så opplever han en ny belivelse ved møte med de italienske landskaper og landets atmosfære. I den botaniske have i Palermo «ser» han urplanten, dette usynlige kraftfelt som virker formende på plantens liv, en innsikt som sikkert var mulig gjort ved det som skjedde ved den første måneknute. Den tredje måneknute er karakterisert ved en slags dødserfaring eller alvorlig krise. Da Goethe var blitt 56 år, den tredje måneknute, dør Friedrich Schiller som han var dypt forbundet med.

Richard Eriksen utmerket seg med en våken intelligens tidlig i tenårene. I 18-årsalderen (1887)

viser han en særlig interesse for det okkulte som hadde grepet en del mennesker i Norge på den tiden. Den nyvakte interesse vender seg først mot spiritisme og så mot teosofi. Da den annen måneknute inntreffer vinteren 1906/07 (37 år) har han lenge vært førende i Teosofisk samfunn i Kristiania. Nå fatter han sterk interesse for Rudolf Steiners retning og vender han seg bort fra Adyar-teosofien. Han blir førende i det antroposofiske arbeide for tiden fremover. Det sier noe om hans kompetanse at da Friedrich Rittelmeyer i 1921 skulle redigere et festskrift til Rudolf Steiners 60-årsdag, ble Richard Eriksen valgt til å skrive om Rudolf Steiner og filosofien. Boken hadde bidrag av Michael Bauer, Ernst Uehli, Hermann Beck, Roman Boos og mange andre store kapasiteter til å beskrive sider av Steiners verk, men «das Land der Dichter und Denker» vendte seg til lille Norge for å finne en som kunne skrive om Rudolf Steiner som filosof!

Den tredje måneknute – ved 56 år – inntreffer i det året da Eriksen bryter med antroposofien, i 1925. Antroposofien dør ut av hans sinn. Han markerer bruddet så kraftig at han holder offentlige foredrag og publiserer to lengre artikler i tidskriftet Kirke og Kultur 1927-28, der han tar et oppgjør med antroposofien. Ved sine argumenter inntar han en kantiansk posisjon. Han vil sette grenser for tankens mulighet til å gripe det oversanselige for å gi plass for troen.

Når man tenker på all den positive interesse for antroposofien som Vidargruppen hadde klart å bygge opp i Norge, særlig ved alle Steiners besøk – kan man forestille seg at den frafalne Eriksens angrep på antroposofien i full offentlighet, ble en belastende hendelse.

Vidargruppens historie inneholder høydepunkter, bølgedaler, brytninger og tilbakeslag, men gjennom alle faser har arbeidet blitt ført kontinuerlig videre – gjennom hundre år.

Gratulerer med dagen!

Ω

Kilder: Terje Christensen, *En kulturimpuls slår rot. Fra antroposofiens første tid i Norge*, Antropos 2008; Terje Christensen, Oddvar Granly (red.), *Mot strømmen. Norske antroposofier i biografiske skisser*, Antropos 2011; Antroposofisk Selskaps arkiv i Oslo.

Goetheanum-motiver i Vidargruppens foredragssal

epoke er representert ved Merkur-motivet i ovnsporten (nederst til venstre). Sannsynligvis har i tillegg den øvre del av «porten» vært et smijerns solmotiv. Fotoet nederst til høyre viser det hele slik det fremstår idag. Salen har også en vakker talepult i bjørk med innfelte roser i mørkt tre, også den fra Rudolf Steiners tid. – Bildene er tatt av Oddvar Granly.

I artikkelen om Arnold Thornam i «Motstrømmen» (red. Terje Christensen og Oddvar Granly) står det å lese på s. 146: «Agnes Steineger var forøvrig i flere år samtidig med Thornam medlem av Vidargruppen, og omkring 1920 utførte de sammen et arbeide med interiøret i gruppens foredragssal, Oscarsgt. 10.» Både Steineger og Thornam var aktive billedkunstnere. Dette er den eneste skriftlige opplysningen vi har funnet om utsmykningen av salen i Oscarsgate 10.

Arne Enge opplyser at eldre medlemmer som selv opplevde Steiner (f.eks. Sigrid Kjelstrup, Leif Mathisen og Alexandra Morgenstjerne) har fortalt at Steiner ga forslag til hvordan salen skulle utformes og til fargevalg, men at han selv tegnet vinduene mot vest.

På denne siden ser vi øverst den 12-delte lysekronen med omgivende «zodiak». Til høyre et av vestvinduene, etter tegning av Rudolf Steiner.

Neste side øverst: Ovnsnisjen i østveggen er innrammet av en Saturn-halvsøyle (til høyre) og en Venus-halvsøyle med kapiteler, som likesom antyder hele verdensutviklingen. Vår egen utviklings-

